

مقدمه مؤلف

هر کتابی، داستانی است و صفحات آن، راوی آنچه بر ذهن و ضمیر نویسنده‌اش گذشته. کتاب، آینه‌ای است از مسیری که مؤلف و خواننده در کنار هم طی می‌کنند. ماجرای نگارش آن نیز خود، روایتی جداست. ما هم در این کتاب داستانی داریم از مؤلفانی که خواستند برای شما و در جهت اهدافتان تلاش کنند و کتابی بنویسند که در آزمون سراسری یاری‌گرتان باشد. کتاب را در قالب چهار بخش «سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات»، «عروض و قافیه»، «آرایه‌های ادبی» و «قرابت معنایی» ببینید. در بخش **سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات**، تلاشمان بر این بود که در قالب «نمودارهای توالی زمانی» رابطه‌ی علی و قایع را مشخص کنیم و با ترسیم «جداول مقایسه‌ای»، تفاوت‌های سطوح سه‌گانه‌ی ادوار مختلف را نشان دهیم. هدف اصلی‌مان، تغییر یادگیری تاریخ ادبیات از حفظ‌کردن محض به فهم و درک مطالب بوده است. در پایان مباحث سبک‌شناسی، برای آشنایی شما با سبک ادبی هر دوره، نمونه‌ای از اشعار ادوار مختلف را در سه قلمرو زبانی، ادبی و فکری تحلیل کرده‌ایم.

در بخش **عروض و قافیه** با آموزش گام‌به‌گام مباحث عروضی پیش رفته‌ایم. با قراردادن تمرین‌های متنوع در پایان هر مبحث، سعی کردیم مفاهیم عروضی را ملکه‌ی ذهن‌تان سازیم. با آموزش جزء‌به‌جزء نکات تستی عروضی در قالب عنوان «فراموش نکنید»، شما را با سؤالات کنکوری آشنا ساخته‌ایم.

در بخش **آرایه‌های ادبی** سعی کردیم با ذکر مثال و مصداقی آشنا با ذهن‌تان، توضیح مطالب را آغاز کنیم و بعد از تحلیل مثال‌های متعدد، به قاعده‌ی اصلی اشاره کنیم.

در بخش **قرابت معنایی** برای نخستین‌بار در میان کتاب‌های آموزشی، درسنامه‌ای جامع تهیه کرده‌ایم. در این درسنامه‌ها اصلی‌ترین مفاهیم شعری هر دوره را در قالب ساختار سؤالات کنکور تحلیل کرده‌ایم. از «واژه‌های تداعی‌کننده» برای درک مفهوم بیت کمک گرفته‌ایم و علاوه بر آن، بر مهارت‌های واژگانی، دستوری و ادبی که در یافتن مفهوم بیت چاره‌ساز است، تأکید کرده‌ایم.

معتمدیم درسنامه بدون طراحی «تست» در آموختن مطلب، ناتوان است؛ طراحی پرسش‌های چهارگزینه‌ای در قالب عنوان «محک بزنیم» برای کسب مهارت شما در یافتن تله‌های تستی در کنکور است.

کتاب حاضر شامل ۸۶۱ تست است. در چینش تست‌ها، کوشیدیم از تست‌های «آسان» به «سخت» برویم. تست‌های تألیفی دربرگیرنده‌ی سؤالات آموزشی (با هدف یادگیری مطالب) و تست‌های شبیه‌سازی‌شده با آزمون‌های سراسری است. اعم تست‌های آزمون‌های سراسری علوم انسانی در سال‌های اخیر را پاسخ گفته‌ایم تا مجموعه‌ی کاملی از سؤالات کنکور در اختیارتان قرار بگیرد. پاسخنامه‌ها نیز جامع و کاملاً تشریحی است.

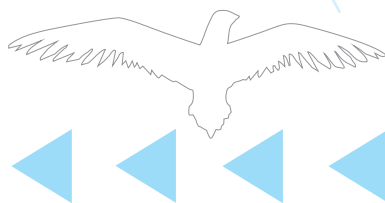
در انتها، کتابی که در دست دارید، حاصل اعتماد و تلاش همکاران بانگیزه‌مان در انتشارات «مشاوران آموزش» است. به ثمر رسیدن این اثر را مرهون همدلی ایشان می‌دانیم:

جناب آقای وحید تمنا، مدیریت محترم انتشارات مشاوران آموزش از اعتماد و جسارت‌بخشی شما بی‌نهایت سپاسگزاریم. جناب آقای دکتر احمد خداداد، مدیریت محترم بخش تألیف و تولید انتشارات، شما چراغ اول را در ذهن‌مان روشن کردید، جای‌جای این مسیر را با ما قدم زدید و ناهمواری‌ها را بر ما آسان کردید. از ما خواستید «نویسنده» باشیم و «خلاق». حضورتان در کنار اثر، وزن کتاب ماست. از شما ممنونیم.

همکاران عزیزمان در واحد تألیف و تولید، خانم سها سلیمان‌زاده مسئول اجرایی کتاب، شاهد تلاش هر روزه‌تان در به ثمر رسیدن اثر بوده‌ایم. قدردان برنامه‌ریزی، دقت و جزئی‌نگری شما هستیم.

سرکار خانم‌ها الهه ابراهیمی و یاسمین بگری صفحه‌آرهای کتاب، از حسن سلیقه و دقت نظرتان ممنونیم. دست تمامی همکاران ویراستارمان را که عیب‌ها و نواقصمان را یادآوری کردند، به‌گرمی می‌فشاریم.

در پایان از خوانندگان عزیزمان می‌خواهیم نواقص را به ما گوشزد کنند، پرسش‌گر باشند و کتاب را با دید انتقادی بخوانند.

فهرست

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی ■ ■

۷	درس ۱	تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
۱۰	درس ۴	سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
۱۱	درس ۷	تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)
۱۶	درس ۱۰	سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی
۱۸	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	

عروض و قافیه ■ ■

۳۳	درس ۲	پایه‌های آوایی ناهمسان
۴۲	درس ۵	اختیارات شاعری (۱): زبانی
۴۸	درس ۸	اختیارات شاعری (۲): وزنی
۵۱	درس ۱۱	وزن در شعر نیمایی
۵۵	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	

آرایه‌های ادبی ■ ■

۷۶	درس ۳	مراعات نظیر، تلمیح و تضمین
۸۰	درس ۶	لف و نشر، تضاد و متناقض‌نما
۸۵	درس ۹	اغراق، ایهام و ایهام تناسب
۸۸	درس ۱۲	حسن تعلیل، حسن آمیزی و اسلوب معادله
۹۱	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	

قرابت معنایی ■ ■

۱۱۶	درسنامه قرابت معنایی	
۱۲۹	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	
۱۵۳	پاسخنامه	

در مصراع دوم آن هجای نهم با دهم و سیزدهم با چهاردهم جابه‌جا شده‌اند؛ یعنی همان‌طور که گفتیم شاعر به جای (U -) از (U -) یا برعکس استفاده کرده است. در رکن سوم شاعر به جای «مفتعلن» «مفاعِلن» آورده که چون از اختیارات شاعری استفاده کرده، اشکالی در وزن به وجود نمی‌آورد و همچنان گوش‌نواز است.

جمع‌بندی

خلاصه‌ای از آنچه در این درس خوانده‌اید:

- ۱ بلند بودن هجای پایان مصراع
- ۲ آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن
- ۳ ابدال ← آوردن یک هجای بلند به جای دو هجای کوتاه
- ۴ قلب ← جابه‌جا کردن یک هجای بلند و کوتاه که در مجاورت هم قرار گرفته‌اند ← (U -) به جای (U -) یا برعکس.

درس ۱۱

وزن در تنوع نیمایی

حتماً علی اسفندیاری (نیما یوشیج) را می‌شناسید و می‌دانید که ساختار شعر فارسی را متحول کرد. حالا که وزن عروضی را به‌خوبی یاد گرفته‌اید، می‌دانید که وزن عروضی یکی از ابعاد ساختار یک شعر است. نیما یک شکل جدید از وزن آفرید؛ تساوی و هجاهای بین دو مصراع را برداشت و به این ترتیب اصولاً بخش‌های شعر نیمایی با هم برابر نیستند و البته این کار چیزی هم از زیبایی موسیقایی شعر کم نکرد.

فراموش نکنید این کار نیما به این معنا نیست که شعر نو وزن عروضی ندارد؛ بلکه فقط به دلیل عدم تساوی مصراع‌ها، تعداد هجاهای آن‌ها برابر نیست. به شعر زیر توجه کنید.

سلامت را نمی‌خواهند پاسخ گفت سرها در گریبان است

کسی سر برنیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را

نگه جز پیش پا را دید، نتواند

که ره تاریک و لغزان است.

سَ	لا	مَت	را	ن	می	خا	هَند	پا	سُخ	گُفت	سَر	ها	دَر	گَ	ری	با	نست	
U	-	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

ن	گه	جُز	پی	شِ	پا	را	دید	نَت	وا	نَد
U	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

ک	رَه	تا	ری	گَ	لغ	زا	نست
U	-	-	-	U	-	-	U

مفاعیلن مفاعیلن

همان‌طور که در شعر بالا مشاهده کردید، این شعر با وزن‌واژه «مفاعیلن» سروده شده است؛ یعنی همه مصراع‌های آن به همین ترتیب با همین وزن‌واژه سروده شده‌اند و فقط تعداد استفاده از «مفاعیلن» در هر مصراع با مصراع دیگر متفاوت است.

چنانکه مشاهده کردید، یافتن وزن شعر نو بسیار ساده است، به خصوص برای شما که عروض سنتی را به‌خوبی آموخته‌اید. پس با تمرین زیر خود را بسنجید.

??

محک بز نیم

شعرهای زیر را تقطیع هجایی کنید.
 ۱ بی تو مهتاب‌شبی باز از آن کوچه گذشتم
 همه تن چشم شدم خیره به دنبال تو گشتم
 شوق دیدار تو لبریز شد از جام وجودم
 شدم آن عاشق دیوانه که بودم
 در نهانخانهٔ جانم گل یاد تو درخشید
 باغ صد خاطره خندید
 عطر صد خاطره پیچید
 ۲ بیا ای مهربان با من
 به دیدارم بیا هر شب
 در این تنهایی تنها و تاریک خدا مانند
 دلم تنگ است

یافته‌ها

بی	ت	مه	تاب	ش	بی	باز	ء	زاکر	کو	چ	گ	دش	تم
-	U	-	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

هـ	م	تن	چشم	ش	دم	خی	ر	پ	دُن	با	ل	ت	گش	تم
U	U	-	U	U	-	U	U	U	-	-	U	U	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

شو	ق	دی	دا	ر	ت	لب	ریز	ش	دز	جا	م	و	جو	دم
-	U	-	U	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

ش	د	ماکر	عا	ش	ق	دی	وا	ن	ک	بو	دم
U	U	-	U	U	U	-	-	U	U	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

در	ن	هاکر	خا	ن	ی	جا	تم	گ	ل	یا	د	ت	د	رخ	شید
-	U	-	U	U	U	-	-	U	U	-	U	U	U	-	U

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

با	غ	صد	خا	ط	ر	خن	دید
-	U	-	U	U	U	-	U

فاعلاتن فاعلاتن

عط	ر	صد	خا	ط	ر	بی	چید
-	U	-	U	U	U	-	U

فاعلاتن فاعلاتن

پ	یا	ءِی	مهر	باکتر	با	مَن
U	-	-	U	-	-	-

مفاعیلن مفاعیلن

پ	دی	دا	رَم	پ	یا	هر	شب
U	-	-	-	U	-	-	-

مفاعیلن مفاعیلن

دَ	رِکْز	تَن	ها	یِی	ی	تَن	ها	و	تا	ری	کِ	عُ	دا	ما	نند	دِ	لَم	تَن	گست	
U	-	-	-	/	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

نام گذار وزرها

هر یک از وزن‌هایی که تاکنون خواندید، در عروض سنتی با یک اسم مشخص و البته دشوار نامیده می‌شدند. در عروض جدید این نام‌گذاری‌ها کاربردی ندارند اما بهتر است برای شناخت بیشتر وزن‌های عروضی و همچنین رویارویی بهتر با سؤالات کنکور با برخی از آن‌ها به‌طور مختصر آشنا شوید: به بیت زیر توجه کنید:

«همچنان عاشق نباشد و بود صادق نباشد هر که درمان می‌پذیرد یا نصیحت می‌نوشد»

هم	ج	ناکِر	عا	شِق	نَ	با	سَد	وَر	بُ	وَد	صا	دِق	نَ	با	سَد
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
هر	کِ	دَر	ماکِر	می	پَ	ذی	زَد	یا	نَ	صی	حَت	می	نی	یو	سَد

پس از تقطیع هجایی آن، می‌بینیم که از چهاربار تکرار فاعلاتن به‌وجود آمده است. در نام‌گذاری وزن‌ها به وزن‌واژه «فاعلاتن» رمل می‌گویند. اگر خوب دقت کنید می‌بینید که وزن «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن» فقط وزن یک مصراع آن است و مصراع دیگر آن، دوباره از چهار «فاعلاتن» تشکیل شد که مجموعاً می‌شود هشت «فاعلاتن»؛ پس به آن می‌گوییم «مثنی».

پس تا اینجا به این وزن، به خاطر «فاعلاتن» و «هشت تایی» بودن آن می‌گوییم: «رمل مثنی».

هنوز یک قسمت دیگر از نام آن باقی مانده است:

اگر رکن آخر آن، «فاعلاتن ← U - -» باشد به آن «سالم» می‌گوییم (مانند بیتی که در مثال آوردیم) و اگر یک هجای آن حذف شده باشد و به این شکل درآمده باشد (=فاعلن ← U - -) به آن محذوف می‌گوییم؛ زیرا یک هجا از رکن آخر آن حذف شده است.

«ماهرویا، روی خوب از من متاب بی‌خطا کشتن چه می‌بینی صواب؟»

اگر بیت بالا را تقطیع هجایی کنیم، به وزن «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» می‌رسیم. قبلاً دانستیم که چون وزن آن از «فاعلاتن» تشکیل شده است، به آن «رمل» می‌گوییم. این وزن، برخلاف وزن قبل، سه‌رکنی است که اگر کل بیت را در نظر بگیریم، مجموعاً می‌شود شش رکن. پس به آن می‌گوییم مسدس. آخرین رکن آن به‌جای «فاعلاتن ← U - -»، «فاعلن ← U - -» است، پس دیگر «سالم» نیست؛ زیرا یک هجا از رکن آخر حذف شده و نام آن «محذوف» است؛ پس اسم کامل این وزن می‌شود: «رمل مسدس محذوف».

همان‌طور که به تکرار رکن «فاعلاتن»، رمل می‌گویند، تکرار رکن «مفاعیلن»، هزج نام دارد. با دانستن این نکته می‌توانید تمرین زیر را حل کنید.

??

محک بنزیم

نام وزن بیت‌های زیر را به دست آورید؟

۱. غلام آن سبک‌روح که با من سر گران دارد
جوابش تلخ و پنداری شکر زیر زبان دارد

۲. نشاید گفتن آن کس را دلی هست
که ندهد بر چنین صورت دل از دست

یافته‌ها

اولین بیت از هشت‌بار تکرار «مفاعیلن» ایجاد شده است؛ به خاطر تکرار «مفاعیلن» به آن «هزج» می‌گوییم و به خاطر هشت‌بار تکرار شدن آن در یک بیت (چهاررکنی بودن وزن یک مصراع) به آن «مثنی» می‌گوییم.

آخرین رکن آن نیز «مفاعیلن» است و هیچ هجایی از آن حذف نشده؛ پس «سالم» است. نام کامل بیت می‌شود: هزج مثنی سالم وزن بیت دوم «مفاعیلن مفاعیلن فاعلن» است. به خاطر تکرار «مفاعیلن»، «هزج» نام دارد. هر مصراع آن از سه رکن و مجموعاً کل بیت از شش رکن تشکیل شده؛ پس به آن «مسدس» می‌گوییم. آخرین هجای آن به‌جای «مفاعیلن ← U - -»، «فاعلن ← U - -» است، یعنی یک هجای آن حذف شده، پس محذوف است. نام کامل بیت می‌شود: هزج مسدس محذوف

فراموش نکند: کوتاه‌ترین مصراع شعر فارسی دو رکن دارد؛ یعنی بیت آن از چهار رکن تشکیل شده است؛ پس به آن مربع می‌گویند. مانند:

دری‌ای هستی دم‌بهدم در چرخ و تاب و پیچ و خم
مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

تاکنون دانستیم که از تکرار فاعلاتن، بحر ۱ رمل و از تکرار مفاعیلن، بحر هزج ساخته می‌شود. در این کتاب، علاوه بر این دو، دو بحر دیگر را نیز خواهید خواند: ۱ رجز، ۲ مقارِب.

از تکرار «مستفعلن»، بحر «رجز» و از تکرار «فعولن»، بحر «مقارِب»، ایجاد می‌شود. همان‌طور که می‌دانید، نشانهٔ هجایی «فعولن» (U - -) است که اگر یک هجای آن کم شود به این شکل درمی‌آید (U -) و آن را «فَعَل» می‌خوانیم. پس:

فعولن فعولن فعولن ← مقارِب مثنی سالم
فعولن فعولن فعل ← مقارِب مثنی محذوف

مستفعلن مستفعلن مستفعلن ← رجز مثنی سالم

اکنون شما تمام آنچه را که باید دربارهٔ عروض بدانید، یاد گرفته‌اید و می‌توانید به‌سادگی به هر سؤال تشریحی و تستی پاسخ دهید.

??

محک بزنیم

وزن عروضی و نام وزن بیت‌های زیر را بنویسید.

۱. تانقش می‌بندد فلک کس را نبودست این نمک
  ۲. ای که گفتمی هیچ مشکل چون فراق یار نیست
  ۳. به شاه نهانی رسیدی که نوش‌ت
  ۴. فغان کاین لولیان شوخ شیرین کار شهر آشوب
  ۵. مرا خود با تو چیزی در میان هست
  ۶. هر که را صورت نبندد سر عشق
  ۷. دلی کز تو سوزد چه باشد دوایش
  ۸. سیاوش چنان شد که اندر جهان
  ۹. پادشاهست آن که دارد در چنین خرم بهاری
  ۱۰. به نام خداوند جان آفرین
  ۱۱. ساز جنگ، آهنگ عشرت، صحن مجلس، جای رقص
  ۱۲. هواخواه توام جانا و می‌دانم که می‌دانی
- ماهی ندانم یا ملک فرزند آدم یا پری
گر امید وصل باشد همچنان دشوار نیست
می آسمانی چشیدی که نوش‌ت
چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغما را
و گرنه روی زیبا در جهان هست
صورتی دارد ولی جانیش نیست
چو تشنه تو باشد که باشد سقایش
به مانند او کس نبود از مهان
ساقی سرمست و جامی، مطربی موزون و یاری
حکیم سخن در زبان آفرین
خال جانان دانهٔ دل زلف ساقی دام راه
که هم نادیده می‌بینی و هم نوشته می‌خوانی

یافته‌ها

۱. مستفعلن مستفعلن مستفعلن ← رجز مثنی سالم
۲. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی محذوف
۳. فعولن فعولن فعولن ← مقارِب مثنی سالم
۴. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ← هزج مثنی سالم
۵. مفاعیلن مفاعیلن فعولن ← هزج مسدس محذوف
۶. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مسدس محذوف
۷. فعولن فعولن فعولن ← مقارِب مثنی سالم
۸. فعولن فعولن فعولن فعل ← مقارِب مثنی محذوف
۹. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی سالم
۱۰. فعولن فعولن فعولن فَعَل ← مقارِب مثنی محذوف
۱۱. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی محذوف
۱۲. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ← هزج مثنی سالم

جمع‌بندی

خلاصه آنچه در این درس خوانده‌اید:

در شعر نو یا نیمایی به دلیل عدم تساوی مصراع‌ها، تعداد هجاها در هر مصراع برابر نیست.

تکرار مفاعیلن ← هزج (U - - -) **هزج یک هجا** ← فعولن (U - -)

تکرار فاعلاتن ← رمل (U - -) **هزج یک هجا** ← فاعلاتن (U -)

تکرار مستفعلن ← رجز

تکرار فعولن ← مقارِب (U - -) **هزج یک هجا** ← فَعَل (U -)

حذف یک هجا از هر کدام ← محذوف

مصراع‌های دو رکنی ← مربع

مصراع‌های سه رکنی ← مسدس

مصراع‌های چهار رکنی ← مثنی

نام کامل وزن‌هایی که در این کتاب خواندید:

۱. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ← هزج مثنی سالم
۲. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی محذوف
۳. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی سالم
۴. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رجز مثنی سالم
۵. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مسدس محذوف
۶. مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن ← رجز مثنی سالم
۷. فعولن فعولن فعولن فعولن فَعَل ← مقارِب مثنی محذوف
۸. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ← هزج مسدس محذوف
۹. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن ← رمل مثنی محذوف
۱۰. مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن ← رجز مثنی سالم
۱۱. فعولن فعولن فعولن فعولن فَعَل ← مقارِب مثنی محذوف
۱۲. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن ← هزج مثنی سالم

بیرسترها چهارگزینه‌ای درس ۱۱

۳۸۶. کدام یک از گزینه‌های زیر، تقطیع هجایی و ارکان وزن «مقارب مثنی محذوف» را به درستی نشان می‌دهد؟
 ۱. - U / - - U / - - U / - - U
 ۲. - - U / - - U / - - U / - - U
 ۳. - U - / - - U - / - - U - / - - U -
 ۴. - U - / - - U - / - - U - / - - U -
۳۸۷. علامت‌های هجایی «- U - - / - U - - / - U - - / - U - -» کدام وزن عروضی را نشان می‌دهد؟
 ۱. رمل مثنی سالم
 ۲. هزج مثنی سالم
 ۳. رجز مثنی سالم
 ۴. مقارب مثنی سالم
۳۸۸. کدام یک از گزینه‌های زیر، «هزج مسدس محذوف» را نشان می‌دهد؟
 ۱. فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 ۲. مفاعیلن مفاعیلن فعولن
 ۳. فعولن فعولن فعولن فعل
 ۴. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
۳۸۹. در کدام گزینه، بیت‌های با وزن «رمل مثنی محذوف، هزج مثنی سالم، مقارب مثنی سالم، رجز مثنی سالم» به ترتیب آمده‌اند؟
 الف) مرا می‌بینی و هر دم زیادت می‌شود دردم / تو را می‌بینم و میلیم زیادت می‌شود هر دم
 ب) به سر بر شو این گنبد آنگون را / بهم بشکن این طبل خالی‌میان را
 پ) بی ماه مهرافروز خود تا بگذرانم روز خود / دامی به راهی می‌نهم مرغی به دامی می‌زنم
 ت) دل به رغبت می‌سپارد جان به چشم مست یار / گرچه هشیاران ندادند اختیار خود به کس
 ۱. الف، پ، ت، ب
 ۲. ت، الف، پ، ب
 ۳. ت، الف، ب، پ
 ۴. الف، پ، ب، ت
۳۹۰. کدام گزینه تقطیع هجایی و ارکان «رمل مثنی سالم» را به درستی نشان می‌دهد؟
 ۱. - - - U / - - - U / - - - U / - - - U
 ۲. - U - - / - U - - / - U - - / - U - -
 ۳. - - U / - - U / - - U / - - U
 ۴. - - U - / - - U - / - - U - / - - U -
۳۹۱. نام وزن بیت زیر در کدام گزینه به درستی آمده است؟
 «عهد و پیمان فلک را نیست چندان اعتبار
 عهد با پیمانانه بندم شرط با ساغر کنم»
 ۱. رمل مثنی سالم
 ۲. رمل مثنی محذوف
 ۳. هزج مثنی سالم
 ۴. هزج مثنی محذوف
۳۹۲. نام وزن «فعولن فعولن فعولن فعل» در کدام گزینه به درستی آمده است؟
 ۱. مقارب مثنی محذوف
 ۲. هزج مثنی محذوف
 ۳. رجز مثنی محذوف
 ۴. رمل مثنی محذوف
۳۹۳. بیت زیر در کدام وزن سروده شده است؟
 «سلیمانایا بیار انگشتی را
 مطیع و بنده کن دیو و پری را»
 ۱. رمل مسدس محذوف
 ۲. رجز مثنی سالم
 ۳. مقارب مثنی سالم
 ۴. هزج مسدس محذوف
۳۹۴. ارکان و نام بیت زیر در کدام گزینه به درستی آمده است؟
 «بتی دارم که گرد گل ز سنبل سایه‌بان دارد
 بهار عارضش خطی به خون ارغوان دارد»
 ۱. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن فعولن / هزج مثنی محذوف
 ۲. مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن / هزج مثنی سالم
 ۳. فعولن فعولن فعولن فَعَل / مقارب مثنی محذوف
 ۴. فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن / رمل مثنی سالم
۳۹۵. کدام یک از ابیات زیر در وزن «مقارب مثنی سالم» سروده شده‌اند؟
 ۱. ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست / منزل آن مه عاشق کش عیار کجاست
 ۲. هر کسی را دلربایی همجو ذره در هوایی / قیله هر کس به جایی قیله سعدی سرایت
 ۳. گفتم ای سلطان خوبان رحم کن بر این غریب / گفت در دنبال دل ره گم کند مسکین غریب
 ۴. نمی‌بینم از همدمان هیچ بر جای / دلم خون شد از غصه ساقی کجایی
۳۹۶. شاعر کدام یک از بیت‌های زیر را در وزن «رجز مثنی سالم» سروده است؟
 ۱. بیا ساقی آن می که حال آورد / کرامت فزاید کمال آورد
 ۲. نگار ختن را حیات چمن را / میان گلستان کشیدی که نوشت
 ۳. زان طره پرپیچ و خم سهل است اگر بینم ستم / از بند و زنجیرش چه غم هر کس که عیاری کند
 ۴. چنان بد که هر شب دو مرد جوان / چه کهنتر چه از تخمه پهلوان
۳۹۷. نام وزن بیت‌های زیر در کدام گزینه به ترتیب درست آمده است؟
 الف) خم زلف تو دام کفر و دین است / ز کارستان او یک شمه این است
 ب) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما / چیست یاران طریقت بعد از این تدبیر ما
 پ) تو نیک و بد خود هم از خود بپرس / چرا بایدت دیگری محتسب
 ت) دل گفت حُسن روی او وان نرگس جادوی او / وان سنبل ابروی او وان لعل شیرین ماجرا
 ۱. هزج - رمل - مقارب - رجز
 ۲. رمل - هزج - مقارب - رجز
 ۳. هزج - رمل - رجز - مقارب
 ۴. رمل - هزج - رجز - مقارب
۳۹۸. نام وزن عروضی کدام یک از بیت‌های زیر «رمل» نیست؟
 ۱. آن شکایت‌ها که دارم از تو هم پیش تو گویم / نی چه گویم چون ندارد قصه هجران نهایت
 ۲. روز وصل دوستداران یاد باد / یاد باد آن روزگاران یاد باد
 ۳. آن شب قدری که گویند اهل خلوت امشب است / یا رب این تأثیر دولت در کدامین کوکب است؟
 ۴. مهمان شاهم هر شبی بر خوان احسان و وفا / مهمان صاحب‌دولتم که دولتش پاینده باد

۳۹۹. نام وزن عروضی بیت زیر در کدام گزینه به درستی آمده است؟

۱. رجز مثنی سالم
۲. هزج مثنی سالم
۳. مقارب مثنی سالم
۴. رمل مثنی سالم

(سراسری، خارج از کشور، ۹۸)

۴۰۰. بحرهای «مقارب، رمل، رجز و هزج» به ترتیب، مربوط به کدام ابیات است؟

- الف) نردبان این جهان ما و منی است
ب) مرا نه سر نه سامان آفریدند
پ) باز آی و بر چشم نشین ای دلستان نازنین
ت) جهان را بلندی و پستی تویی

۱. پ، ب، ت، الف
۲. پ، ب، الف، ت
۳. ت، الف، پ، ب
۴. ت، ب، پ، الف

(سراسری، خارج از کشور، ۹۸)

۴۰۱. کدام بیت در بحر «رمل مثنی محذوف» است؟

۱. صوفی بیا که آینه صافی است جام را
۲. آن که جز کعبه مقامش نبود یاد لب
۳. ای که پرسی سرگذشتم پام اندر گل فروشد
۴. مرحبا ای بیک مشتاقان بده پیغام دوست

تا بنگری صفای می لعل‌فام را
بر در میکده دیدم که مقیم افتاده است
زانکه در راه غم جز اشک همراهی نباشد
تا کنم جان از سر رغبت فدای نام دوست

(سراسری، خارج از کشور، ۹۸)

۴۰۲. وزن‌واژه شعر زیر کدام است؟

«به چه خواهی بردن / در شبی این همه تاریک پناه»

۱. فعلاتن فعلن - فعلاتن فعلاتن فعلاتن
۲. فعلاتن فعلن - فعلاتن فعلن
۳. فعلاتن فعلن - فعلاتن فعلاتن فعلن
۴. فعلاتن فعلن - فعلاتن فعلاتن فعلن

(سراسری، ۹۸)

۴۰۳. نام وزن مقابل کدام مصراع درست است؟

۱. مرا مهر سیه‌چشمان ز سر بیرون نخواهد شد: هزج مثنی سالم
۲. شوریده و شیدا کند هر دل که دلبر جا کند: رمل مثنی سالم
۳. فلک کار مرا افکند با نامهربان ماهی: هزج مثنی محذوف
۴. آشفته‌خاطر کرده‌ام جمعیت عشاق را: رجز مثنی محذوف

(سراسری، ۹۸)

۴۰۴. وزن مصراع‌های زیر، به ترتیب کدام است؟

«صبح خواهد شد / و به این کاسه آب / آسمان هجرت خواهد کرد»

۱. فعلاتن فعلن، فعلاتن فع، فعلاتن مفعولن فع
۲. فعلاتن فع، فعلاتن فعلن، فعلاتن فعلاتن فع
۳. فعلاتن فع، فعلاتن فعلن، فعلاتن فعلاتن فعلن
۴. فعلاتن فع، فعلاتن فعلن، فعلاتن فعلاتن فعلن

(انسانی، ۹۹)

۴۰۵. قافیه در کدام بیت «یک گروه قیدی» است؟

۱. ای تاب‌داده گیسو حالی است بر دل من
۲. آشفته‌گان عشقت گیرم که جمع گردند
۳. با این سپاه مزگان از خانه گر درآیی
۴. از لعل و چشمت آخر دیدی که شد فروغی

از تاب بی‌حسابت وز پیچ بی‌شماره
جمع از کجا توان کرد دل‌های پاره‌پاره
تسخیر می‌توان کرد شهری به یک اشاره
مننون به یک تبسم، قانع به یک نظاره

(انسانی، ۹۹)

۴۰۶. قافیه در کدام بیت «غلط» است؟

۱. مرا چون خلیل آتشی در دل است
۲. اجل ناگهان در کمینم کشد
۳. نه خود را به آتش به خود می‌زنم
۴. گدایی که از پادشاه خواست دخت

که پنداری این شعله بر من گل است
همان به که آن نازنینم کشد
که زنجیر شوق است در گردنم
قفا خورد و سودای بیهوده پخت

(انسانی، ۹۹)

۴۰۷. در همه ابیات حذف «همزه» به چشم می‌خورد؛ به جز:

۱. برون خرام و ببر گوی خوبی از همه کس
۲. چو عندلیب فصاحت فروشد ای حافظ
۳. چو عطرسای شود زلف سنبل از دم باد
۴. به زلف گوی که آیین دلبری بگذار

سزای حور بده رونق پری بشکن
تو قدر او به سخن گفتن دری بشکن
تو قیمتش به سر زلف عنبری بشکن
به غمزه گوی که قلب ستمگری بشکن

(انسانی، ۹۹)

۴۰۸. وزن بیت زیر، با کدام بیت یکسان است؟

- «فغان که منزل دور و دراز وادی عشق
۱. به سیر ماه از محفل مخوان پروانه ما را
۲. سیاه در دو جهان باد روی موی سفید
۳. به اسیران بلا ملک امان فرمودند
۴. نفحات صبح دانی ز چه روی دوست دارم

نکرد دل، تهی از ناله چون جرس مارا»
که می‌گردد خنک از پرتو مهتاب عیش ما
که همچو صبح، گران سنگ ساخت خواب مرا
به فقیران گدا گنج سلاطین دادند
که به روی دوست ماند که براقند نقابی

(انسانی، ۹۹)

۴۰۹. در بیت زیر، همه اختیارات شاعری یافت می‌شود؛ به جز:

- «قوت بازوی پرهیز به خوبان مفروش
۱. بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، قلب
۲. آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن، حذف همزه
۳. حذف همزه

که در این خیل حصاری به سواری گیرند»
کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، ابدال
بلند بودن هجای پایان مصراع، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

(انسانی، ۹۹)

۴۱۰. کدام ابیات را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

- الف) عشقم آتش زد و آب مژه از سر بگذشت
ب) وقتی نشد که بی دوست بر حال خود نگریم
ج) ای بت دل‌پسند من هر سر موت بند من
د) نقد جان بر سر سودای جنون باخته‌ایم
ه) از بس عرق شرم نشسته است به رویم
۱. الف، ج
۲. الف، ه
۳. ب، د
۴. ب، د

پی آن گوهر یک‌دانه به دریا زده‌ام
روزی نشد که در عشق بر کار خود نخندیم
کاکل تو کمند من طرّه تابدار هم
ایمن از وسوسه عقل زبان کار شدیم
محروم ز نظاره آن روی نکویم

۳. ب، د

گزینه ۴ ۳۸۵

کو	هز	د	رخت	گو	بی	مر	دی	م	با	ر	زست	
-	-	U	-	U	-	-	-	U	-	U	U	
پَر	ها	ی	گو	ن	گو	ز	د	چُن	جَن	گ	یا	پ
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U
مفعول	فاعلان	مفاعیل	مفاعیل	فاعلان	مفاعیل	مفاعیل	فاعلان	مفاعیل	مفاعیل	فاعلان	مفاعیل	فاعلان

تبدیل می‌شود. هجای هفتم در مصراع اول بنا به اختیار وزنی ابدال به دو هجای کوتاه

گزینه ۱ ۳۸۶ «مقارِب مَثْمَن مَحذُوف ← فَعولَن فَعولَن فَعولَن فَعولَن»

گزینه ۳ ۳۸۷ «مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن» این علامت‌های هجایی وزن «مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن» را نشان می‌دهد.

گزینه ۲ ۳۸۸ هزج: مفاعیلن

گزینه ۳ ۳۸۹

(الف)

م	را	می	بی	نی	ئی	هر	دم	ز	یا	دت	می	ش	ود	در	دم
-	-	-	-	U	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
ت	را	می	بی	ن	م	می	لم	ز	یا	دت	می	ش	ود	هر	دم
-	-	-	-	U	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

(ب)

پ	سر	بر	ش	این	گن	ب	د	آب	گو	را
-	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
پ	هم	بش	ک	نین	طب	ل	خا	لی	م	یا
-	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

(پ)

بی	ما	ه	مه	رف	رو	ز	خُد	تا	بگ	د	را	نم	رو	ز	خُد
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
دا	می	پ	را	هی	می	ن	هم	مر	غی	پ	دا	می	می	ز	نم
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن

(ت)

دل	پ	رغ	بت	می	س	پا	رد	جائز	پ	چش	م	مس	ت	یار
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	U
گر	چ	هش	یا	رائز	ن	دا	دن	دخ	ت	یا	ر	خد	پ	کس
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	U
فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان

گزینه ۴ ۳۹۰ رمل مَثْمَن سالم ← فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

گزینه ۲ ۳۹۱

عه	د	پی	ما	ن	ق	لک	را	نیست	چن	دائز	ع	ت	بار
-	-	U	-	-	U	U	-	-	-	U	-	-	U
عهد	با	پی	ما	ن	بن	دم	شرط	با	سا	غر	گ	نم	
-	-	U	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U
فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان

گزینه ۱ ۳۹۲

گزینه ۴ ۳۹۳

س	لی	ما	نا	ب	یا	رن	گش	ت	ری	را
-	-	U	-	-	-	-	U	-	-	U
م	طی	ع	بن	د	کن	دی	و	پ	ری	را
-	-	U	-	-	-	-	U	-	-	U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

← هزج

مستفعلن محذوف

گزینه ۲ ۳۹۴

ب	تی	دا	رم	ک	گیر	د	گل	ز	سُن	بل	سا	ی	بائز	دا	رد
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
ب	ها	ر	عا	ر	زش	خط	طی	ب	خو	ن	ع	ر	وا	دا	رد
-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

← هزج
مَثْمَن سالم

گزینه ۴ ۳۹۵

ع	ن	سی	م	سن	خ	را	رام	گ	ه	یار	ک	جاست
-	-	U	-	U	-	-	U	-	-	U	-	U
من	ز	ل	آ	م	ه	عا	شق	ک	ش	عی	یار	ک
-	-	U	-	U	-	-	U	-	-	U	-	U
فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان

۲.

هر	ک	سی	را	دل	ر	با	بی	هم	ج	ذر	ر	در	ه	وا	بی
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U
ق	ب	ل	ی	هر	ک	س	پ	جا	بی	قب	ل	ی	سع	دی	سن
-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U
فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان

۳.

گف	ت	می	سُل	طا	ن	خو	بائز	رحم	کن	بر	این	غ	ریب
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U
گفت	در	دن	با	ل	دل	ره	گم	گ	ند	مِس	کیه	غ	ریب
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U
فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان	فاعلان

۴.

ن	می	بی	ن	مَز	هم	د	مائز	هیج	بر	جای
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	U
د	لم	خو	ش	دز	غص	ص	سا	قی	گ	جا
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

گزینه ۳ ۳۹۶

پ	یا	سا	قی	آ	می	ک	حا	لا	و	رد
-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	U
ک	را	مت	ق	زا	ید	ک	ما	لا	و	رد
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	U
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

← مقارِب

مَثْمَن محذوف

۲.

ن	گا	ر	خ	ت	چ	من	را
-	U	U	-	U	U	-	-
م	یا	ن	گ	یس	ک	شی	دی
-	U	U	-	U	-	U	-
		فعلون		فعلون		فعلون	

متقارب
مثنی سالم

۳.

زائر	طُر	ر	ی	بَر	بِی	جُ	خَم	تَه	لَس	ت	گَر	بِی	نَم	س	تَم
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
عَز	بَن	دُ	زَن	جِی	رَش	ج	غَم	هَر	کَس	کِ	عِی	یَا	رِی	گُ	نَد
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن	

رجز
مثنی سالم

۴.

جُ	نَائِر	بُد	ک	هَر	شَب	دُ	مَر	د	ج	وَائِر
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
چ	کِه	تَر	چ	عَز	تُخ	م	ی	پِه	ل	وَائِر
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		فعلون		فعلون		فعلون		فعل		

متقارب
مثنی محذوف

گزینه ۱ ۳۹۷

خ	م	زَل	فِ	تُ	دَا	م	گُف	رُ	دِی	نَسْت
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
ز	کَا	رَس	تَا	ن	عَو	یَک	شَم	م	عِی	نَسْت
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		مفاعیلن		مفاعیلن		مفاعیلن		مفاعیلن		مفاعیلن

هزج مسدس
محذوف

۲.

دوش	عَز	مَس	جَد	سَو	ی	مِی	خَا	ن	عَا	مَد	بِی	ر	مَا
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
چِیَسْت	یَا	رَا	نِ	طَری	قَت	بِیَع	دَ	زَیْزِی	تَد	بِی	ر	مَا	
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن	

رمل
مثنی محذوف

۳.

تُ	نِی	گُ	بَ	د	خُد	ه	مَز	خُد	ب	پَرَس
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
چ	رَا	بَا	ی	دَت	دِی	گ	رِی	مُح	ت	سَب
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		فعلون		فعلون		فعلون		فعلون		فعل

متقارب مثنی
محذوف

۴.

دَل	گَفْت	حُس	ن	رَو	ی	عَو	وَائِر	نَر	گِ	سِ	جَا	دَو	ی	عَو
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
وَائِر	سَن	بُ	ل	عَب	رَو	ی	عَو	وَائِر	لَع	لِ	شِی	رِیْزِی	مَاج	رَا
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن

رجز
مثنی سالم

گزینه ۴ ۳۹۸

آئِر	شِ	کَا	یَت	هَا	ک	دَا	رَم	عَز	تُ	هَم	بِی	شِ	تُ	گَو	یَم
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
نِی	چ	گَو	یَم	چَن	نَ	دَا	رَد	قَص	صِی	هَج	رَائِر	نَ	هَا	یَت	
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن	

رمل
مثنی سالم

۲.

رَو	زِ	وَص	لِ	دَوَسْت	دَا	رَائِر	یَاَد	بَاَد
-	U	-	U	-	U	-	U	-
یَاَد	بَا	دَائِر	رَو	زِ	گَا	رَائِر	یَاَد	بَاَد
-	U	-	U	-	U	-	U	-
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلن

رمل مسدس
محذوف

۳.

آئِر	شِ	بِ	قَد	رِی	ک	گَو	یَن	دِه	لِ	خَل	وَت	عِم	شِ	بَسْت
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
یَا	رَ	بِیْزِی	تَا	ئِی	رِ	دَوَلت	دَر	گُ	دَا	مِیْن	کَو	ک	بَسْت	
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلن		فعلن		

رمل
مثنی محذوف

۴.

مِیَه	مَا	نِ	شَا	هَم	هَر	شِ	بِی	بَر	خَا	نِ	عِج	سَا	و	فَا
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
مِیَه	مَا	نِ	صَا	حَب	دَو	لِ	تَم	کِ	دَو	لِ	تَش	پَا	یَن	دِ
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن		مستفعلن

رجز
مثنی سالم

گزینه ۴ ۳۹۹

بَگ	دَری	دَر	کَو	ی	رَم	تَا	گِ	نِی	حَا	لِ	دِ	لَم	رَا
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
هَم	جُ	نَائِر	کَز	مَش	نِی	دِی	بِی	شِ	آئِر	دَل	بَر	رَ	وَا
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن	

رمل
مثنی سالم

گزینه ۳ ۴۰۰

(الف)

نَر	دِ	بَا	نِ	اِیْکَر	جِ	هَاکَر	مَا	وُ	م	نِیَسْت
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
عَا	قِی	بَت	اِیْکَر	نَر	دِ	بَاکَر	پِش	کَس	ت	نِیَسْت
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
		فعلاتن		فعلاتن		فعلاتن		فعلن		فعلن

رمل
مسدس
محذوف

همان‌طور که می‌دانید بحر «رمل مثنیٰ محذوف» «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» است.

۴۰۲. گزینه ۳

پ	چ	خا	هی	بر	دن
U	U	-	-	-	-

← فاعلاتن فعلن

در	ش	بی	ایر	ه	م	تا	ریک	پ	ناه
-	-	-	-	U	U	-	-	U	U

← فاعلاتن فاعلاتن فعلن

۴۰۳. گزینه ۱
هزج: مفاعیلن / مثنیٰ / چهارتایی / سالم: رکن آخر مفاعیلن است.

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن:

U / U / U / U

م	را	یه	ر	س	یه	چش	مائر	ز	سر	بی	روکر	ن	خا	هد	شد
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

«ر» در رکن اول بلند تلفظ می‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

۲. رمل: فاعلاتن / مثنیٰ / چهارتایی / سالم: رکن آخر فاعلاتن است.
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن:

U / U / U / U

شو	ری	د	و	شی	دا	گ	ند	هر	دل	ک	دل	بر	جا	گ	ند
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

همان‌طور که مشاهده می‌کنید، هجاها مطابق فاعلاتن نیستند و امکان اعمال اختیار نیز ندارد. (هجاهای دوم رکن دوم و سوم و چهارم را نمی‌توان کوتاه تلفظ کرد.)

هجاهایی که ظاهر شده، نشانگر رکن «مستفعلن» است؛ البته هجای آخر رکن اول، باید بلند تلفظ شود:

رجز مثنیٰ سالم ← مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن:

U / U / U / U

۳. هزج: مفاعیلن مثنیٰ / چهارتایی محذوف: رکن آخر «فعلون» است. (مفاعیلن ← فعلون) ← مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن:

U / U / U / U

فت	لک	کا	ر	م	را	ع	کند	با	نا	یه	ر	بائر	ما	هی
-	-	-	U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

در رکن اول، هجای آخر، طبق اختیار زبانی باید بلند تلفظ شود تا رکن مفاعیلن درست شود. همان‌طور که مشاهده می‌کنید، رکن آخر نشانگر «مفاعیلن» رکن سالم است نه محذوف، بنابراین این گزینه اشتباه است:

U / U / U / U
← مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

۴. رجز مثنیٰ محذوف: رجز: مستفعلن مستفعلن مستفعلن مفعولن:

مثنیٰ / چهارتایی محذوف: مفعولن ← مستفعلن مستفعلن مستفعلن مفعولن:

U / U / U / U

آ	شف	ت	خا	طر	کر	د	م	جم	عی	ی	ت	عش	شاق	را
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

(ب)

م	را	ن	سر	ن	سا	مائر	آ	ف	ری	دند
U	-	U	-	-	-	-	-	U	-	-

← هزج مسدوس محذوف

پ	ری	شا	نم	پ	ری	شاکر	آ	ف	ری	دند
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-

مفاعیلن مفاعیلن مفعولن

(پ)

با	زا	ی	بر	چش	مم	ن	شیکر	آ	دل	سی	تا	ن	نا	ز	نیو
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

← رجز مثنیٰ سالم

کا	شو	ب	فر	یا	د	ز	میکر	تا	آ	سی	ما	نم	می	ز	ود
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

(ت)

ج	ها	را	ب	لن	دی	ی	پس	تی	ت	بی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

← متقارب مثنیٰ محذوف

ن	دا	نم	چ	عی	هر	چ	هس	تی	ت	بی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

فعلون فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

بحرهای «مقارب، رمل، رجز و هزج» را به ترتیب در گزینه‌های «ت»، «الف، پ و ب» مشاهده می‌کنیم.

۴۰۱. گزینه ۴

۱.

صو	فی	پ	یا	ک	آ	ی	ن	صا	فیست	جام	را
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

تا	ین	گ	ری	ض	فا	ی	م	ی	لعل	فا	م	را
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

مفعول فاعلاتن فاعلاتن مفاعیلن فاعلن

۲.

آ	ک	جز	کعب	پ	م	قا	مش	ن	ب	ود	یا	د	ل	بت
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

بر	د	ر	می	ک	د	دی	دم	ک	م	قی	مف	تا	دست
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن

۳.

آ	ک	پر	سی	سر	گ	دش	تم	پا	تی	هن	در	گل	ف	رو	شد
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

زاکر	ک	در	را	ه	غ	مم	جز	ع	شک	هم	را	هی	ن	با	شد
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

۴.

قر	خ	با	آ	پی	ک	م	ش	تا	ف	ک	ب	د	پی	غا	م	دوست
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

تا	ک	نم	جا	ن	س	ر	رغ	بت	ف	دا	ی	نا	م	دوست
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

هجای آخر از رکن سوم «ت مکسور» است و می‌تواند مطابق اختیار شاعری بلند تلفظ شود. مشاهده می‌کنید که در این گزینه نیز رکن آخر محذوف نیست، سالم است:

— U — — / — U — — / — U — — / — U — —
 ← مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

۴۰۴. **گزینه ۲** تقطیع دو مصراع اول پاسخ را مشخص خواهد کرد.

شد	هد	خا	ح	صب
—	—	—	U	—
فاعلن				
فع				

آب	ی	س	کا	پ	و
—	U	U	—	—	U
فعلن			فاعلن		

کرد	هد	خا	زت	هج	مکن	س	آ
—	—	—	UU	—	—	U	—
فاعلن				فاعلن			
فع							

دقت کنید که در مصراع سوم «مفعولن» بنا به اختیار وزنی ابدال «فاعلن» در نظر گرفته می‌شود.

۴۰۵. **گزینه ۲** در گزینه‌های «۱» و «۲» قافیه صفت است. در گزینه «۴» نیز یک نظاره متمم برای واژه «قانع» است. فقط در گزینه «۳»، «به یک اشاره» یک گروه قیدی است و قافیه بخشی از یک گروه قیدی محسوب می‌شود.

۴۰۶. **گزینه ۱** در گزینه «۱»، «دل» و «گل» با هم قافیه ساخته‌اند. این دو واژه نمی‌توانستند قافیه باشند.

۴۰۷. **گزینه ۴** برای یافتن اختیار حذف همزه شعر را درست بخوانید و به گوش خود اعتماد کنید.

۴۰۸. **گزینه ۲** برای یافتن وزن بیت‌ها تقطیع هجایی یک مصراع از هر بیت کافی است.

بیت صورت:

فت	غاکر	کی	من	ز	ل	دو	ر	د	را	ز	وا	د	ی	عشق
—	U	—	U	U	—	U	U	—	U	—	U	—	U	—
مفاعیلن				فاعلن				مفاعیلن				فعلن		

گزینه «۱»:

پ	سی	ر	ماه	از	مح	فل	م	خاکر	پر	وا	ن	ی	ما	را
—	U	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	U
مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن		

گزینه «۲»:

سی	یاه	در	دو	ج	هاکر	باد	رو	ی	مو	ی	س	فید
—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—
مفاعیلن				فاعلن				مفاعیلن				فعلن

گزینه «۳»:

پ	آ	سی	را	ن	ب	لا	هل	کی	آ	ماکر	قر	مو	دند
—	U	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	—	U
فاعلن				فاعلن				فاعلن				فعلن	

گزینه «۴»:

ن	ق	ح	ح	ت	صبح	دا	نی	ز	چ	روی	دوست	دا	رم
—	U	—	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	U
فاعلن				فاعلن				فاعلن					

۴۰۹. **گزینه ۱**

فُو	و	ت	با	ز	ی	پر	هیز	پ	خو	باکر	م	ف	روش
—	U	—	U	—	U	—	—	U	U	—	—	U	U
فاعلن				فاعلن				فاعلن					

در این بیت تمامی اختیاراتی که در گزینه‌ها اشاره شده و در کتاب درسی خواننده‌اید دیده می‌شود، به‌جز اختیار وزنی قلب؛ پس گزینه «۱» پاسخ سؤال است.

۴۱۰. **گزینه ۴** فقط وزن‌هایی را می‌توان به دو صورت خواند که با «مفعول» آغاز شده باشند. برای یافتن اینکه کدام یک از بیت‌ها با «مفعول» آغاز شده است، تقطیع مصراع اول کافی است.

«الف»:

عِش	ق	ما	تَش	ز	د	آ	ب	م	ز	آز	سر	ب	گ	ذشت
—	U	—	U	U	—	U	U	—	U	U	—	U	U	—
فاعلن				فاعلن				فاعلن				فعلن		

«ب»:

وَق	ت	ن	شُد	ک	بی	دوست	بر	ح	ا	ل	خُد	ن	گِر	تیم
—	U	—	U	—	—	—	—	U	—	—	U	—	—	U
مفعول				فاعلن				مفعول				فاعلن		

«ج»:

ای	بُ	ت	دل	ب	سَن	د	مَن	هَر	سَن	ر	موت	بَن	د	مَن
—	U	U	—	U	—	U	—	U	U	—	U	—	U	—
مفتعلن				مفاعیلن				مفتعلن				مفاعیلن		

«د»:

تَق	د	جاکر	بر	سَن	ر	سَن	دا	ی	ج	نوکر	باخ	ت	ایم
—	U	—	U	U	—	U	—	U	U	—	U	—	U
فاعلن				فاعلن				فاعلن				فعلن	

«ه»:

آز	بَس	ع	ر	ق	سَرَم	ن	سَس	تَس	ب	پ	رو	یَم
—	U	U	—	U	—	U	—	U	—	U	—	U
مفعول				مفاعیلن				مفاعیلن				فعلولن

۴۱۱. **گزینه ۴**

دَر	ن	ما	رَم	خ	م	آب	رو	ی	ت	دَر	یا	دا	مَد
—	U	—	U	—	U	—	U	—	U	—	U	—	U
فاعلن				فاعلن				فاعلن				فعلن	